

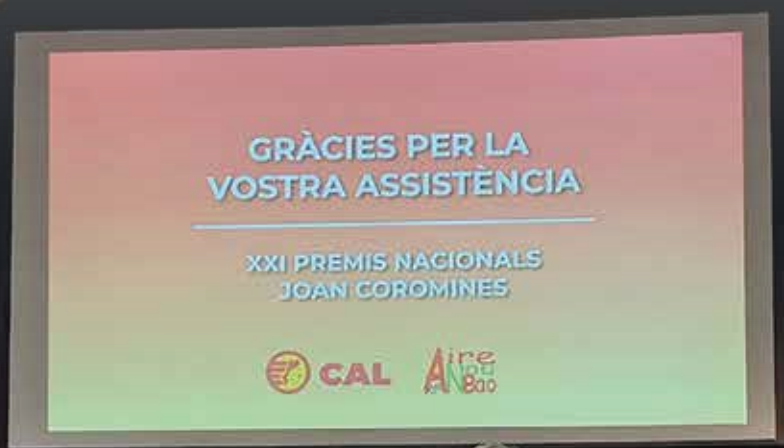
l'escletxa

revista de la llengua i la cultura catalanes

Número 51

Hivern 2023

La Catalunya del Nord, homenatjada en els XXI Premis Joan Coromines

La croada
contra
l'amnistia

Mor l'última
parlant de la
llengua eyak

TU ETS LA PEÇA

QUE ENS CAL

El Correllengua

El Correllengua és present a tot el país. El pas de la flama com a element de cohesió entre els territoris de parla catalana n'és el símbol principal. És una iniciativa que esdevé arreu acte festiu, i alhora, reivindicatiu i pedagògic sobre la llengua catalana. El Correllengua s'inicia anualment en un indret dels Països Catalans i es clou cada any a la Catalunya Nord tot recordant, per a la memòria col·lectiva, la pèrdua i amputació de les terres nord-catalanes.

QUI SOM?

La Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana (CAL) va néixer l'any 1996 amb la voluntat de fer un treball de xarxa entre associacions i persones d'arreu del país, amb voluntat d'implicar-se en projectes basats en quatre grans objectius:

Assolir la plena normalitat política i social de la llengua catalana, tot assegurant polítiques actives per facilitar-ne l'ús social.

Cultivar la nostra cultura posant-la a l'alçada dels nous temps, fer-ne créixer l'estima entre tots els catalans —tant d'origen com d'adopció— i difondre'n les múltiples manifestacions perquè sigui reconeguda i valorada arreu en peu d'igualtat amb les altres expressions identitàries.

Reclamar de les institucions de tots els Països Catalans el reconeixement de la unitat lingüística de la llengua catalana, per tal d'avançar junts en la plena normalització de la llengua.

Cal enfortir la nostra personalitat com a poble. En aquest sentit, cal que la llengua esdevingui un element bàsic de cohesió social, obri el camí cap la recuperació de la nostra identitat col·lectiva i consolidi la voluntat d'esdevenir un poble amb capacitat de decidir lliurement el seu futur.

QUÈ FEM?

Cada dia es fa més palès que, tot i els avenços en el coneixement, l'ús social de la llengua catalana disminueix perillosament. La CAL treballa, juntament amb altres col·lectius, per invertir aquesta tendència a partir de dos punts bàsics: incidir en la renovació de la consciència d'autoestima per la llengua, pel que fa als ciutadans dels Països Catalans, i treballar en noves fórmules d'integració i d'acollida a la llengua comuna, el català, pel que fa als nous, sempre amb el consegüent respecte envers la llengua materna de cadascú.

Premis Joan Coromines

Els Premis Joan Coromines. Uns guardons que es lliuren anualment per afavorir l'autoestima i que premien d'una manera pública i solemne persones, institucions i empreses que desacomplexadament treballen en català i pel català.

Campanyes a favor del català

Campanyes a favor del català. Suport actiu a tota classe de manifestacions i actes en favor de la llengua (TV3 als Països Catalans, campanyes a la universitat i als mitjans de comunicació en general, denúncies per l'incompliment de la Llei de Política Lingüística, etc.).

A més a més:

El projecte Parlem de parelles lingüístiques, gestionat per la CAL, inscrit al programa de Voluntariat per la Llengua, que ofereix suport a aquelles persones que volen iniciar-se a parlar en català.

Revista l'Esclatxa

L'Esclatxa, una revista trimestral sobre la llengua i la cultura catalana, amb articles d'opinió i debat on s'expressa l'actualitat lingüística dels Països Catalans i d'altres llengües minoritzades.

Iniciatives dels nuclis

Iniciatives locals dutes a terme pels diversos nuclis de la CAL estesos per la geografia catalana: passejades literàries, presentació d'obres emblemàtiques, conferències, actes populars, etc.

Projecte Xerrem

Grups de conversa en català, iniciats recentment, dirigits a persones que volen adquirir fluïdesa en la conversa i guiats per persones voluntàries.

A més a més:

Programes de TV sobre la llengua. "CAL PARLAR DE LLENGUA" un programa d'ETV Llobregat d'Esplugues, ideat, dirigit i presentat per la CAL. Un fòrum de debat i participació sobre la llengua que s'estén pel Baix Llobregat.

L'Escletxa Revista trimestral informativa
de la llengua i la cultura catalanes.
Número 51. Hivern 2023

DIRECTOR:
Jaume Marfany

COORDINADOR:
Xavi Tedó

**HAN COL·LABORAT EN AQUEST
NÚMERO:**
Marc Bega i Meritxell Bayarri

CORRECCIÓ
Mercè López

DISSENY I MAQUETACIÓ:
Maria Vilarnau

**REDACCIÓ, ADMINISTRACIÓ
I SUBSCRIPCIONS:**
C. Olzinelles, 118
08014 Barcelona
Tel. 93 4159002
cal@cal.cat
www.cal.cat

Dipòsit Legal: B-19.487-03

L'Escletxa no comparteix
necessàriament les opinions de les
persones col·laboradores; l'opinió de la
CAL es reflecteix en l'editorial

La CAL anima a la reproducció parcial
de la revista, avisant primer i fent-ne
constar la procedència

L'Escletxa és membre de l'Associació de
publicacions Periòdiques en Català
(APPEC)

La CAL opina

El drac del Riberal

El passat 25 de novembre va tenir lloc al Palau dels Reis de Mallorca de Perpinyà l'acte de lliurament dels XXI Premis Nacionals Joan Coromines. En aquest mateix número, podeu trobar-hi la crònica de l'acte.

L'octubre de 2006, a la població de Bao, comarca del Rosselló, situat a l'esquerra de la Tet, al Riberal, se celebrava el bateig del *Drac del Riberal*, de nom *Hamlet*. Una mostra més de la voluntat de l'associació Aire Nou de Bao de recuperar, promoure i perpetuar les tradicions catalanes a la Catalunya del Nord.

El recordat i enyorat Josep de Calassanç i Serra ("el Cala") es va inspirar en el "Ser o no ser" del soliloqui de l'obra de William Shakespeare *Hamlet* per explicar-nos la llegenda de *Hamlet, el drac del Riberal*:

Un dia de boira al Riberal, ulls de foc... dues calaveres, una a cada pota...

Un Drac! Com tots els dracs guarda un tresor, per més que l'intentin robar el drac el protegirà.

La primera calavera era d'un personatge del nord, molt al nord. El 1659 va intentar robar el tresor; el drac el fulminà d'una alenada de foc.

La segona calavera pertany a un personatge del sud, molt del sud-oest; el 1714 el drac el va aixafar d'un cop d'ala.

La gent del Riberal se sentia segura, protegida pel seu animal fantàstic i per allò de les calaveres li varen dir Hamlet, perquè recitava...

*Ser o no ser català, aquesta és la qüestió:
si pensa amb més noblesa qui suporta
dards i fondes contra ultratjada llengua
o aquell que s'arma contra un mar de penes
i amb les armes s'hi oposa per finir-les.
Morir, dormir: res més. I dir que acaben
amb un son les tristor i els mil encontres
dels quals la carn és natural hereva,
és una fi que desitjar caldria devotament.
Morir, dormir. Dormir!
qui sap si somiar!...
somiari en un país lliure
Vet aquí el tràngol.*

Jaume Marfany Segalés
Director de l'Escletxa

SUMARI

La CAL opina

Pàg 3

APROFUNDINT

Pàg 4-8 La croada contra l'amnistia

CAL

Pàg 9-12 Premis Nacionals Joan Coromines

RACÓ DE PENSAMENT

Pàg 13-16 Estem tots/totes tocats/tocades de l'ala o... Estem totis tocatis de l'ala?

CAL

Pàg 17-19 Xerrem

RACÓ DE PENSAMENT

Pàg 20-21 Dedlejar o morir

RACÓ DE CULTURA

*Pàg 22-23 Montserrat Roig.
El cant de la joventut*

ERC i Junts han donat suport a la investidura del president espanyol, Pedro Sánchez, a canvi d'una taula de diàleg que afronti el conflicte polític i una amnistia que absolgui tots els encausats del Procés. PP i Vox, però sobretot poder judicial, han iniciat una ofensiva sense precedents contra aquesta mesura de gràcia per evitar que s'acabi aplicant.

Xavi Tedó

La croada con

El poder judicial no dona treva al legislatiu per evitar que la llei d'amnistia tiri endavant. El 22 de novembre, el mateix dia que la mesa del Congrés donava llum verda a la tramitació de la proposició de llei d'amnistia registrada pel PSOE, els jutges mostraven la seva determinació a mantenir les investigacions contra els dirigents independentistes que es van implicar en l'1-O i en les protestes postsentència. En un sol dia, l'Audiència Nacional enviava al Tribunal Suprem la causa del Tsunami Democràtic i el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC) fixava el judici per a l'abril contra Lluís Salvadó, Josep Maria Jové i la consellera Natàlia Garriga.

Paral·lelament, mentre el PSOE i Sumar feien valer la majoria progressista a la mesa per tramitar per la via d'urgència la llei d'amnistia i accelerar la seva arribada al Congrés, fiscals del Suprem signaven un text conjunt adreçat al fiscal general de l'Estat, Álvaro García Ortiz, en què mostren la "decepció" per la seva "manca de voluntat" de posicionar-se contra la futura llei d'amnistia. Els dos partits tiraven endavant la tramitació després de rebre l'aval dels lletrats, que han dictaminat en un informe no vinculant que no veuen elements "palmaris i evidents"

d'inconstitucionalitat. Una interpretació oposada a la que van fer el 2021, quan es van oposar a tramitar la llei d'amnistia presentada per l'independentisme perquè entenien que la intenció era encobrir un indult general, expressament prohibit a la Constitució.

Però anem a pams. El jutge de l'Audiència Nacional Manuel García-Castellón, el gran flagell contra l'amnistia, continua veient indicis de terrorisme en les accions de Carles Puigdemont, Marta Rovira i deu persones més investigades per l'organització de Tsunami, però envia la causa al Suprem perquè superi les dificultats que es podria trobar per continuar amb el cas. Tant Puigdemont, com a eurodiputat, com el diputat d'ERC al Parlament Ruben Wagensberg, són aforats en virtut dels seus càrrecs, i per això cal que el Suprem –o el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya– s'impliqui en la causa. A tots dos investigats, recorda en la interlocutòria García-Castellón, se'ls va oferir la possibilitat de declarar voluntàriament perquè ell no tenia potestat per obligar-los a fer-ho.

Tant la Fiscalia com les defenses ja van reclamar que la causa, que neguen que

tra l'amnistia

pugui continuar instruint-se per terrorisme, sortís de l'Audiència Nacional, i ara haurà de ser la sala segona del Suprem, presidida per Manuel Marchena –el també president del tribunal que va condemnar els presos polítics–, qui determini si accepta continuar amb la investigació per terrorisme. A més de Rovira, Puigdemont i Wagensberg, estan sent investigats per terrorisme Josep Lluís Alay, Oriol Soler, Xavier Vendrell, Marta Molina, Josep Campmajó, Jesús Rodríguez, Jaume Cabaní, Nicola Flavio i Oleguer Serra, que ha recorregut la interlocutòria de recusació contra García-Castellón, que el mateix jutge va rebutjar.

La por a la presó provisional

Fonts dels encausats reconeixen la por que hi havia davant la citació del jutge perquè se'n podrien derivar mesures cautelars –precisament el que vol evitar la llei d'amnistia–, entre les quals la presó provisional, com ja va passar amb els membres dels CDR detinguts en l'operació Judes del 2019 i als quals, ja en llibertat, l'Audiència Nacional ha enviat recentment a judici. En tot cas, si el Suprem accepta continuar amb la investigació, els hauria de citar a declarar i, per tant, el risc de les cautelars continua ben vigent mentre la llei d'amnistia no estigui en vigor (no ho estarà fins al març o l'abril de l'any que ve). Tot i que García Castellón ha demanat al Suprem que es quedi la causa de Tsunami Democràtic, això no li impedeix continuar fent passos en la investigació. Ara ha sol·licitat a la família del ciutadà francès mort aquell dia per una parada cardíaca després de caminar fins a l'aeroport si es vol personar a la causa. Un pas més en el seu intent de desactivar l'amnistia: que hi hagués un mort vinculat als fets podria utilitzar-se com una esclatxa per deixar fora de la mesura a Puigdemont, Marta Rovira (ERC) i una desena més d'encausats en la causa.

Davant de l'ofensiva del jutge de l'Audiència Nacional per situar aquest succeís en els fets investigats per terrorisme, l'advocat Gonzalo Boye ha reclamat que

“Gonzalo Boye lamenta que l'instructor vulgui “transformar una mort fortuïta en un assassinat terrorista” i es pregunta què pensarà França d'una causa que, segons argumenta, criminalitza el dret a protesta”

es deixin estar el difunt i la família. El lletrat, que exerceix la representació de Josep Lluís Alay, lamenta que l'instructor vulgui “transformar una mort fortuïta en

un assassinat terrorista” i es pregunta què pensarà França d'una causa que, segons argumenta, criminalitza el dret a protesta exercit pels manifestants davant la sentència del Procés. Cal tenir en compte que la proposició de llei del PSOE i Junts exclouen de l'amnistia els casos de terrorisme emmarcats en la directiva europea, que els circumscriu, entre altres coses, quan hi ha “atemptats a la integritat física” o fins i tot víctimes mortals. Sigui com sigui, els negociadors de la norma mantenen que no n'hi hauria prou per deixar els encausats fora de l'amnistia: remarquen que, perquè això passés, hi hauria d'haver una sentència ferma quan s'aprovi la llei i ara mateix el cas està en fase d'instrucció.

Moviments de la dreta judicial

Sigui com sigui, la dreta judicial no s'atura. La part conservadora del Consell General del Poder Judicial s'ha imposat per aprovar una declaració institucional –sense efectes jurídics– contra l'amnistia.

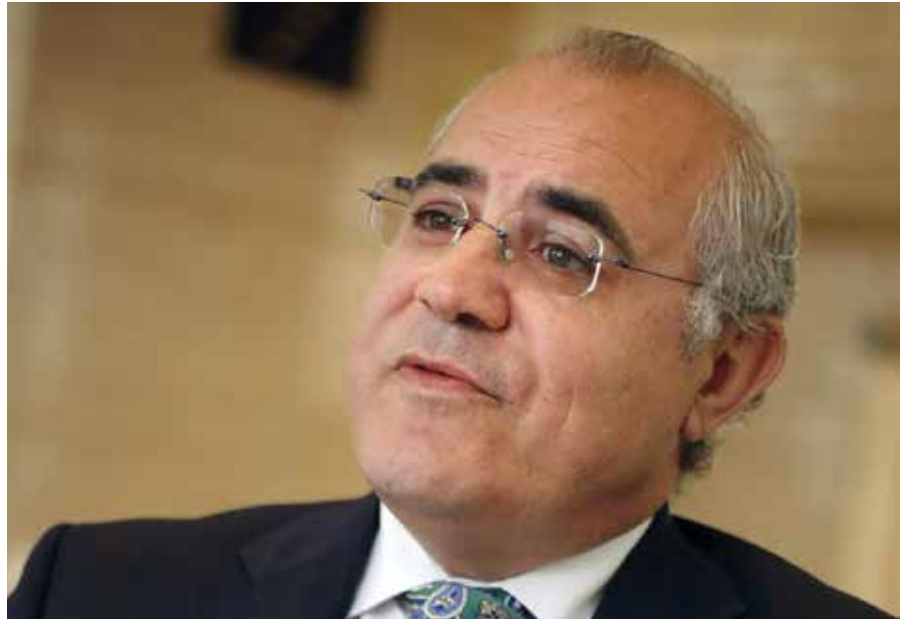
Aprofundint / Amnistia

Els vuit vocals que van proposar un ple extraordinari perquè l'òrgan de govern dels jutges es pronunciés contra "l'abolició de l'estat de dret" que, al seu entendre, suposa la llei que negocia el PSOE amb l'independentisme, han sumat el vocal Wenceslao Olea als seus postulats i han pogut impulsar amb àmplia majoria un text contra l'amnistia del Procés. Els cinc vocals progressistes que van acudir al ple hi van votar en contra –Álvaro Cuesta, que havia demanat no celebrar la sessió, no hi va assistir–, mentre que el president substitut, Vicente Guilarte, es va abstenir perquè és contrari a l'amnistia, però era partidari d'ajornar el pronunciament fins que s'hagués aprovat la llei a les Corts espanyoles.

No ha estat l'únic pronunciament des del poder judicial en contra de l'amnistia. El magistrat del Tribunal Suprem Pablo Llerena, l'instructor de la causa de l'1-O per la qual van acabar condemnats els presos polítics i que encara es manté oberta per a l'expresident Carles Puigdemont i la resta d'exiliats, ha mostrat el seu rebuig a la mesura de gràcia. "De la mateixa manera que una societat democràtica no pot assumir que els seus membres no siguin iguals davant de la llei, el sistema de justícia penal tampoc admet que un ciutadà perdi la seva llibertat en supòsits en els quals altres no van merèixer sanció pels mateix comportament", va dir en una clara al·lusió a la norma per a l'oblit judicial del Procés en un acte a Madrid després de recollir el Premi Balança d'Or que li ha atorgat l'Il·lustre Col·legi de Procuradors de Madrid (ICPM) "per la seva extraordinària contribució al món de la justícia i a l'estat de dret".

Tramitació llarga

La tramitació, en qualsevol cas, es preveu llarga per l'oposició de PP i Vox. La mesa ja va rebutjar la recusació que els populars van presentar contra el nou lletrat major de les Corts, Fernando Galindo, considerant que s'hauria d'haver abtingut en l'informe jurídic per haver format part del Govern Espanyol com a subsecretari de Política Territorial fins dos dies abans d'assumir el càrrec com

a secretari general del Congrés. Tanmateix, els populars ja han obert un segon front al Senat, on tenen majoria absoluta i on a més de rebutjar la llei d'amnistia al ple intentaran alentar-ne la tramitació quan arribi a la mesa de la cambra alta acordant que no cal tramitar-la per la via d'urgència com volen el Govern Espanyol i les forces independentistes. A més, el PP ha apuntat la possibilitat de presentar un recurs al TC contra la decisió de la mesa. Previsiblement, els populars acompanya-

“ La formació d'extrema dreta és qui ha alimentat les protestes que encara es mantenen, però amb pocs manifestants ja, davant la seu del PSOE a Ferraz ”

ran aquest recurs d'una petició perquè el Constitucional adopti mesures cautelars i suspengui la tramitació de la norma.

Vox tampoc es quedarà de braços plegats. El líder de l'extrema dreta, Santiago Abascal, ha anunciat que es querellaran pel delictes de prevaricació contra els lletrats del Congrés autors de l'informe que

“persegueix legitimar el cop a l'estat de dret mitjançant la inconstitucional llei d'amnistia”. També ho faran contra els membres de la mesa que votin a favor de la seva admissió a tràmit. “Tots els que col·laborin amb el cop han de saber que hauran d'assumir-ne les conseqüències”, va amenaçar. La formació d'extrema dreta, que també es querellarà contra el president espanyol, Pedro Sánchez, és qui ha alimentat les protestes que encara es mantenen, però amb pocs manifestants ja, davant la seu del PSOE a Ferraz.

Si durant el Procés els tribunals europeus es van convertir en l'esperança de l'independentisme per aturar les decisions judicials de l'Estat –encara estan pendents de resoldre els recursos al Tribunal Europeu de Drets Humans–, ara en el debat de l'amnistia és la dreta qui mira a Europa. El Partit Popular Europeu ja va forçar una discussió sobre el tema a l'Eurocambra i va convertir el discurs de Pedro Sánchez a Estrasburg com a president de torn de la UE en un debat sobre l'estat de dret a Espanya.

La Comissió Europea està analitzant el text de la proposició de llei que li va remetre el Govern Espanyol. Ho va fer després d'un advertiment del comissari de Justícia, Didier Reynders, normalment hostil a les demandes independentistes, que li expressava “preocupació” i reclamava informació sobre la iniciativa. És

una incògnita què pot dir la Comissió, però sempre evita immiscir-se en els afers interns dels estats si no hi ha una vulneració sistèmica de la separació de poders.

En aquest cas, a més, no hi ha afectació pel que fa als fons europeus en les causes del Procés, que és el que acostuma a al·legar la UE per intervenir. Ara bé, aquest és només el flanc més polític, perquè també el poder judicial té previst acudir al Tribunal de Justícia de la Unió Europea (Luxemburg) per posar traves a l'amnistia. La pregunta serà si la mesura entra en contradicció o no amb el dret europeu.

Un cop admesa a tràmit la llei i si el TC no l'atura —cosa improbable per la majoria progressista—, el projecte obre la seva tramitació parlamentària per la via d'urgència, cosa que permet retallar a la meitat els terminis de què disposa la cambra per tramitar qualsevol iniciativa. Així, està previst que s'aprovi cap al desembre, però que el tràmit al Senat sigui més llarg, i probablement fins a la primavera no estarà en vigor.

Ofensiva contra manifestants

La croada dels jutges contra aquesta mesura no només afecta els dirigents independentistes, també l'estan patint manifestants. Així ho veu, almenys, Alerta Solidària, que porta la defensa de la majoria d'aquests joves i que ho atribueix al context polític. “Són sentències que en altres ocasions haurien estat absolutòries per l'alt cúmul de contradiccions dels policies que testifiquen i que ara són condemnatòries sota el convenciment que l'amnistia ja ho arreglarà”, exposa el portaveu d'aquesta organització antirepressiva, Martí Majoral. “Hi ha una voluntat de castigar per part dels jutges, que veuen, enfadats, com no deixen de jutjar manifestants que creuen que després seran absolts”, afegeix.

Majoral revela que mai s'havien trobat amb una situació semblant: “En els últims dies han arribat diferents condemnes de presó precipitades sense precedents amb els mesos i anys anteriors”. Parla dels casos de l'Oleksandr, d'Arenys de Mar, o del Joan, de l'Alt Empordà. El 23 de novem-

bre, l'Audiència de Barcelona condemnava el jove arenyenc a 7 anys i mig de presó per haver llançat un artefacte pirotècnic, que no va ser localitzat ni definit al judici, i haver provocat lesions auditives a dos agents de la Policia Nacional en una protesta contra la sentència del Procés a Barcelona. La defensa presentarà recurs al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, perquè considera que es tracta d'un “càstig desproporcionat” mentre critica que “la principal prova de càrrec” sigui únicament “la declaració dels agents”, com estableix la sentència.

Menys elevada ha estat la condemna que acaba de rebre el Joan, acusat de fustigar un grup d'espanyolistes que el 9 d'octubre del 2020 es van concentrar per donar suport al rei amb motiu d'una visita a Barcelona. L'empordanès ha estat condemnat a dos anys i quatre mesos de presó per haver dibuixat una creu amb un esprai negre a la bandera espanyola que una de les manifestants portava a l'esquena, alhora que li clavava “empentes i puntades de peu” i la insultava, segons conclou el jutge. El jove,

Aprofundint / Amnistia

que nega qualsevol acte d'assetjament als manifestants monàrquics, perquè diu que la policia separava els dos bàndols, va negar durant el judici que la policia li intervingués l'esprai quan el va identificar, contradient els agents.

També s'ha fet públic ara l'escrit d'acusació contra els membres dels CDR de l'operació Judes. La Fiscalia de l'Audiència Nacional demana 27 anys de presó per a vuit d'ells pels delictes de pertinença a organització terrorista, tinença de substàncies explosives de caràcter terrorista i estralls en grau de temptativa i per a quatre acusats més, vuit anys pel primer delictes. Els informes de la Guàrdia Civil són, un cop més, la base de les acusacions de la Fiscalia, que, en aquest cas, recorda que entre els elements confiscats als acusats hi havia també imatges i documents amb "informacions precises dels seus possibles objectius". "Premen l'accelerador",

denuncia Majoral, que recorda que les defenses han "patit quatre anys d'instrucció plens d'entrebancs i d'obstruccions per part del mateix jutge que ara podem veure com és de rebuscat amb la instrucció del cas del Tsunami Democràtic", en referència a Castellón. Alerta Solidària també engloba en aquesta tendència les dues sentències contra en William i l'Andreu, els dos joves condemnats a presó per les protestes per l'empresonament del raper Pablo Hasél, tot i que ells es quedaran fora de l'abast de l'amnistia.

Les manifestacions per Hasél, fora de l'amnistia

A diferència dels set joves sentenciats per diferents mobilitzacions independentistes, a ells dos no els salvarà la llei d'amnistia. "Sense el Procés, Hasél no estaria a la presó, les mobilitzacions es van fer pel descontentament amb la gestió del

Govern Espanyol, no s'entenen una sense l'altra, són dues cares de la mateixa moneda, en un cas, per votar, i en l'altre, per cantar", denuncia l'Andreu, un jove de 25 anys de Premià de Dalt que acaba de ser condemnat a 3 anys i un dia de presó per atemptat contra l'autoritat en les protestes per l'empresonament del cantant lleidatà.

Qui també ha passat el judici és William Aitken. L'estiu passat aquest escocès de 33 anys va ser condemnat a 5 anys i dos mesos de presó per atemptat contra l'autoritat i desordres públics en la segona nit de protestes a Barcelona, el 17 de febrer del 2021, un dia abans de la detenció de l'Andreu. I ara, el TSJC, en resposta al seu recurs, li ha reduït la condemna a 2 anys i 9 mesos, però no li permetrà eludir la reclusió perquè la pena és superior a dos anys. Alerta Solidària presentarà un nou recurs, ara al Suprem.

Homenatge i escalf a la Catalunya del Nord en els XXI Premis Nacionals Joan Coromines

L'activisme per la llengua al territori nord-català ha estat el tema central de l'edició d'enguany, coorganitzada per la CAL i Aire Nou de Bao.

Dissabte, 25 de novembre, dues-centes persones es van reunir al Palau dels Reis de Mallorca de Perpinyà com a senyal de suport i mostra d'unitat dels Països Catalans. Hi van ser per **donar suport als cinc batlles de la Catalunya del Nord** encausats per haver portat el català als plens municipals. Alhora, per fer un reconeixement a **Blanca Serra, Berenguer Ballester, Pere Manzaneres, Ampli Productora i APLEC** (Associació per a l'Ensenyament del Català), ja que al llarg de la seva trajectòria han treballat incansablement per a la normalització de la llengua, la cultura i la nació catalanes.

El públic va poder gaudir amb les espectaculars construccions humanes dels Falcons del Riberal i el toc de festa dels Grallers i Timbalers de la colla; amb les

emotives cançons a *cappella* interpretades per la Coral Solstici de Perpinyà (sota la direcció de Francesc Bitlloch) i amb el sentit de l'humor i la simpatia de tres alumnes de l'Escola La Bressola, Marc Fillion, Héliana Douady-Vidal i Nil David, que van llegir quatre poemes al llarg de la celebració. Tot plegat, va estar conduït i presentat per la periodista de Ràdio Arrels Laura Bertran.

Un dels moments més especials de la tarda va ser l'**homenatge als cinc batlles de la Catalunya del Nord**, que aquest passat mes d'abril van ser jutjats al Tribunal de Montpeller per haver canviat el reglament del seu consistori. La finalitat? Permetre que el regidor que així ho desitgés pogués parlar en català als plens municipals, encara que de manera immediata les seves

intervencions havien de ser traduïdes al francès.

Marie Costa, batllessa d'Els Banys, **Nicolas Garcia**, batlle d'Elna, **Samuel Moli**, batlle de Sant Andreu de Sureda, i **Jean-Louis Salies**, batlle de Tarerac,— Grégory Marty, batlle de Portvendres, no va poder assistir a l'acte— van pujar a l'escenari i l'aplaudiment del públic va ser **llarg i intens**. Els assistents van voler mostrar-los tot el seu escalf i demostrar-los que estan al seu costat en aquesta batalla. Una lluita, però, que malauradament no està del tot guanyada.

Tal com va remarcar Nicolas Garcia, és molt important que més ajuntaments d'arreu de França, com els bretons i els corsos, se sumin a la iniciativa nord-catalana per tal de “**portar el debat [de la llengua] a l'Assemblea Nacional Francesa**”. Marie Costa, va recordar que el que havien fet ella i la resta de batlles era una cosa molt senzilla, com “**parlar la nostra llengua al nostre país**”. I va demanar el màxim de suport possible en aquesta lluita, ja que guanyar-la “simbòlicament és molt important”.

Els guardonats de la XXI edició

Durant l'estona prèvia a aquest homenatge, va tenir lloc l'entrega de guardons. Enguany, l'entitat que des de l'any 2002 promou els Premis Nacionals Joan Coromines, la **Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana (CAL)**, ha comptat per a l'organització amb l'associació al servei de la llengua i la cultura catalanes **Aire Nou de Bao**.

Membres d'ambdues associacions van decidir atorgar els guardons d'aquest 2023 a la filòloga i activista **Blanca Serra**, per la seva intensa i dilatada lluita per la llengua catalana i la llibertat dels Països Catalans; al pedagog i activista **Pere Manzanares**, per la seva trajectòria política i cultural a favor del català a la Catalunya del Nord; a l'activista i comunicador **Berenguer Ballester**, per la seva perseverança a favor del català en els mitjans d'informació nord-catalans; a **Ampli Productora**, pels continuats continguts de producció multimèdia i audiovisual en llengua catalana i referits a temàtiques culturals i esportives; i a l'**Associació per a l'Ensenyament del Català (APLEC)**,

pels 40 anys promovent l'ensenyament de la llengua i la cultura catalanes als centres educatius de la Catalunya del Nord.

En el moment de lliurar-los el guardó, cada un dels premiats va dir unes paraules. Així, Blanca Serra va subratllar la poderosa funció identificadora que tenen les llengües. Manzanares va afirmar que aquest reconeixement suposava un estímul per **dignificar la llengua catalana a la Catalunya del Nord i normalitzar-ne el seu ús social**. I Ballester va recalcar com és d'important que la recuperació del català passi de ser una lluita més aviat personal a una lluita col·lectiva.

El fundador d'Ampli Productora, Sebastià Girard Figueras, no va poder assistir a l'acte tot i que va agrair per mitjà de tercers l'atorgament d'aquest guardó. Finalment, Alà Baylac-Ferrer, president de l'APLEC, va declarar que si bé l'objectiu de la seva entitat és **fer arribar el català a tots els alumnes de la Catalunya del Nord**, “encara hi ha molt camí per recórrer” i que el paper de les institucions és clau per poder tirar endavant aquesta feina.

Els parlaments institucionals

“La Catalunya del Nord és terra de refugi i acollida”, va afirmar Jaume Marfany, president de la CAL, ja cap al final de l’acte. Precisament, dos dels guardonats, Blanca Serra i Berenguer Ballester, s’hi van haver d’exiliar en determinats moments de les seves vides.

Jaume Marfany va mostrar el suport de la CAL als batlles encausats, com també Bernat Casals, president d’Aire Nou de Bao, qui va recordar que cinc batlles “són molt pocs” en comparació als prop de 200 que hi ha al conjunt de municipis de la Catalunya del Nord. A tots ells **els va exigir que s’incorporin a aquesta lluita.**

Un altre dels parlaments de l’acte va ser el del secretari de Política Lingüística de la Generalitat, Francesc Xavier Vila, qui va assegurar que des del Govern de Catalunya hi ha **el compromís i la disposició** de continuar treballant per a la normalització del català, ja que aquest ha d’aconseguir ser a tots els sectors de la vida quotidiana.

Vila va recordar que la Catalunya del Nord ha estat una de les zones més cas-

tigades pel que fa a la llengua. Com també ho va fer moments després Clara Ponsatí, eurodiputada de Junts i Lliures per Europa, que va afirmar que el territori nord-català **“és un exemple de com mantenir viva la nació en situacions adverses”**.

Tant Ponsatí com l’exconseller de Cultura Lluís Puig van ser alguns dels convidats d’honor dels XXI Premis Nacionals Joan Coromines, uns guardons que han aconseguit enguany apropar el Nord amb el Sud i mostrar com són d’idèntics els seus anhels.

La CAL i Aire Nou de Bao van acabar l’acte oferint un refrigeri a tots els assistents.

CAL / Premis Coromines

Estem tots/totes tocats/ tocades de l'ala o... Estem totis tocatis de l'ala?

Els arbres no ens deixen veure el bosc o... confondre els ous amb els cargols. "Jo no sóc masculista"... és el que habitualment diem la gran majoria dels homes quan algú enceta alguna conversa sobre el tema. De la mateixa manera, acostumem a remarcar que tampoc tenim cap prejudici de raça o color de pell amb el clàssic "Jo no sóc racista".

Bé... Personalment, quan sorgeixen aquesta mena de temes a les converses, prefereixo dir sempre que "intento no ser masculista (o racista)", perquè sóc conscient que l'educació rebuda, socialment, familiarment, dins d'una societat patriarcal, ha fet que arrelin determinats tics mentals i de comportament que són molt difícils d'extirpar de manera definitiva.

Dit això, quatre (o cinc) ratlles per comentar aquest enrenou que ja fa molt de temps que es va iniciar i que el periodista Melcior Comes va titular, amb molt d'encert, "la matria de totis".[1]

De la mateixa manera que jo "intento no ser masculista" seria molt convenient que els partidaris d'aquesta mena d'invent lingüístic "intentessin" entendre que el gènere gramatical no és res més que una manera, totalment arbitrària, de classificar els substantius. Possiblement, com apunta David Valls en el seu llibre "Les llengües de l'Anaconda", "un dels grans errors de la lingüística i de la filologia és haver posat les nomenclatures de femení i masculí al gènere, ja que això fa confondre gènere amb sexe".[2]

Els lingüistes s'han quedat afònics insistint, una i altra vegada, que no hi ha

cap connexió entre gènere i sexe. En paraules de Carme Junyent "El sexe és una qüestió de biologia, mentre que el gènere és una qüestió de gramàtica." Els defensors del llenguatge dit (abans) no sexista i (ara) incluiu argumenten que el gènere masculí és per als homes o els mascles i el femení per a les dones o les femelles. [3] Tornant a Carme Junyent: "què passa, doncs, quan diem la pantera o la girafa? Aquí ningú pensa que també hi ha mascles ni a ningú se li acudiria crear un masculí per a tots aquests animals en què el gènere no marcat (l'inclusiu) és el femení."[4]

Què diuen els partidaris del llenguatge incluiu? Hi ha diferents propostes que van des del desdoblament masculí i femení, a eliminar les terminacions de substantius i adjectius i introduir una e o una i per fer el plural neutre (*totis*). Tot això passant per fer servir només el femení (i no el masculí) com a gènere no marcat.

Veiem alguns exemples de desdoblament (són reals):[5]

Criteris generals d'admissió d'alumnat i barem a aplicar:

Existència de germans o germanes matriculats o matriculades al centre o de pares o tu-

Jaume Marfany
Director de l'Escltxa

Racó de pensament

tors legals que hi treballin: Quan l'alumne o alumna té germans o germanes escolaritzats o escolaritzades al centre o pares o tutors legals que hi treballen en el moment en què es presenta la preinscripció: 40 punts.

Proximitat del domicili de l'alumne o alumna al centre o, en el seu cas, la proximitat del lloc de treball del pare, la mare, tutor o tutora, guardador o guardadora de fet (en el sentit de guarda legal previst al Dret Civil Català), o de l'alumne o alumna quan sigui major d'edat: Quan el domicili de la persona sol·licitant estigui a l'àrea de proximitat del centre: 30 punts.

Quan a instància del pare o mare, tutor o tutora, guardador o guardadora de fet, o de l'alumne o alumna quan sigui major d'edat, es prengui en consideració, en comptes del domicili de l'alumne o alumna, l'adreça del lloc de treball d'un d'ells, i aquest és dins l'àrea de proximitat del centre: 20 punts

Algun exemple que, a més, és contradictori i que indueix a la confusió:[6]

"Els nens i les nenes boniques" (Els nens son bonics?)

"Les nenes i els nens bonics" (Les nenes són boniques?)

"Els nois i les noies majors de 18 anys hi tindran accés" (Els nois és indiferent l'edat que tinguin?)

Potser hauríem d'acabar dient: Els nens bonics i les nenes boniques? Els nois majors de 18 anys i les noies majors de 18 anys?

Si som estrictes i apliquem el desdoblament en tots els casos, ens podríem trobar amb construccions insòlites com "el pilot d'avió i la pilota d'avió" "el cònsol i la consola", "l'alt càrrec i l'alta càrrega"... O potser aquí ens dirien que no cal el desdoblament i que ja ens val el substantiu invariable... que és el masculí? Contradicció darrera contradicció.

I alerta amb el contingut semàntic dels respectius gèneres:

No és el mateix el cortesà que la cortesana. Ni el sacerdot que la sacerdotessa. Ni un gat vell que una gata vella. Ni un minyó que una minyona. Ni el majordom o la majordoma. L'infant o la infanta. Home públic o dona pública...

Carme Junyent ens posa aquest exemple, "patit" per ella mateixa:[7]

Pel que fa a mi, en tinc un, d'exemple, que en aquest cas surt al meu campus virtual,

perquè jo tinc una norma que diu: "les classes es fan en català, els treballs es poden fer en qualsevol llengua que entengui la professora". I com que això és oficial de la universitat i tot el que escriu la universitat ha d'estar escrit en llenguatge inclusiu, em vaig trobar que vaig ensenyar això a classe i m'ho havien canviat, i em vaig trobar amb què els treballs es poden fer "en qualsevol llengua que entengui el professorat". I aquí vaig haver de dir que no, perquè jo no entenc totes les llengües que entenem el conjunt de professors d'aquesta casa, per tant no té cap sentit. Són les conseqüències de voler arreglar una cosa que no cal arreglar.

Hi ha una part del feminisme dit "revolucionari" que ha decidit fer servir el femení com a gènere no marcat. El resultat és l'ús indiscriminat de substantius i adjectius femenins. En aquest sentit, em va semblar molt interessant l'article "El femení genèric o la invisibilització de les dones", de Jaume Corbera, publicat a dbalears.cat:[8]

Al Born del Molinar de Palma l'any 2019 s'hi va instal·lar un bust de record i homenatge d'una mallorquina assassinada el 1937 pels feixistes, Aurora Picornell i Femenias. A baix del bust, una placa explica que aquesta al·lota de 24 anys lluità pels drets de les treballadores, que en el llen-

Racó de pensament

guatge d'aquestes feministes revolucionàries actuals voldria dir que lluità pels drets dels treballadors (en general)... Idò no: la seva lluita, concretament, va ser pels drets de les (dones) treballadores, perquè era una lluitadora compromesa especialment amb els drets de les dones. Els mallorquins ho sabem, i els parlants normals de català ho poden saber, si llegeixen la placa. Les qui parlen en femení genèric no ho poden saber, perquè amb la seva revolució lingüística han anul·lat el recurs que fa possible la visibilització de les dones que tant reclamen. Aquest és el resultat real d'aquesta tergiversació absurda de les regles lingüístiques.

Pel que fa a l'ús de "totis"... Aparentment, per a tots aquells que tenen animadversió per al "tots/totes" o per fer servir només el femení com a gènere no marcat ("totes"), sembla que seria fàcil i senzill utilitzar el pronom indefinit "tothom". Doncs, no... perquè *tothom* és una construcció formada per *tot* i *hom*, i *hom* etimològicament significa "home".

Òndia! *Hom* comença a aparèixer al segle XII, evolucionant del llatí "hominis". Des de llavors ja comença a adoptar el significat de "qualsevol persona". Algun exemple:

Déu mana a hom amar son enemich. (Ramón Llull. Segle XII)

Hom diu que les muntanyes del Pirineu són les més boniques del món.

Hi ha casos en què hom no sap què fer.

El pronom "tothom" apareix ja al segle XIV amb el significat de "a tota la gent", "a totes les persones". Tanmateix, després de set segles encara hi ha gent que hi veu darrere, amagat, aguantant, la paraula "home", sexista, patriarcal i masclista.

Els "fans" del llenguatge inclusiu ens diuen que serveix per a visualitzar les dones i que des del llenguatge podem programar-nos o desprogramar-nos. Si canviem la manera d'expressar-nos, afirmen, podrem canviar conductes.

En aquest sentit, si realment canviant la llengua poguéssim canviar el món, per-

què perdem el temps únicament amb les dones?, ens diu Carme Junyent. "Modifiqueu el sistema de possessius, s'acaba la propietat privada i ja tenim la revolució feta. Per què hem de perdre el temps amb el gènere? Anem per la possessió que és molt més transcendent i fonamental." [9]

Caldria que ens preguntéssim, doncs, si la modificació d'un aspecte gramatical té realment incidència en els comportaments i les actituds. Anem a pams... Moreno Cabrera escriu:[10]

[...] la gramática no puede tener actitudes sexistas porque en sí misma no hace nada, sino que quienes llevan a cabo actuaciones lingüísticas pueden hacer un uso sexista de la lengua amén de que dichas actuaciones pueden tener algún reflejo más o menos superficial o profundo en la gramática de la lengua.

El fet del gènere gramatical influeix en el fet que una societat sigui més o menys masclista?

Tots estariem d'acord a dir que el masclisme i les actituds masclistes són un fet universal. No hi ha societats en què el masclisme hagi desaparegut de la faç de la terra. L'anglès és una llengua que només té el gènere neutre. No hi ha masculí ni femení. No hi ha masclisme als països que tenen l'anglès com a llengua pròpia? La dona és

tan visible com l'home en aquests països? No hi ha discriminació per raó de sexe?

Segons Carme Junyent, en el món hi ha tres llengües que tenen el femení com a genèric. Sabem, també, que no arriben ni al 15% les llengües del món que tenen gènere gramatical (masculí, femení, neutre). La gran majoria de llengües del món, des del basc fins al japonès, no tenen gènere.

Les preguntes són: Els països que tenen el femení com a genèric, han desterrat el masclisme de la seva societat? Les actituds masclistes només imperen en un 15% dels països del món? Hi ha un 85% de societats on el masclisme ha desaparegut o s'ha reduït a la mínima expressió?

En el llibre anteriorment citat, "Les llengües de l'Anaconda", de David Valls[11], hi trobarem un munt d'exemples interessants i (per a nosaltres) curiosos de les diferents llengües del món. Valls ens parla del *dyrbal*, una llengua aborigen d'Àustràlia que té quatre gèneres (incloent-n'hi un referit només a plantes comestibles. El resum dels quatre gèneres seria aquest:

1. *Bayi, humans masculins, no humans animats*
2. *Balan, humans femenins, foc, líquids bevibles, lluita*

Racó de pensament

3. *Balam, plantes comestibles*

4. *Bala, gènere on hi ha la resta (el cos, noms de llocs, carn, peix, etc.)*

La llengua *manambu*, de la Papua Nova Guinea independent, “als noms que fan referència a objectes llargs se’ls assigna el masculí, mentre que als objectes petits se’ls assigna el femení. Això no deixa de ser, un cop més, una classificació molt arbitrària i culturalment motivada, ja que quina mida és gros o petit per determinar el gènere d’una paraula? A més, també tenen el gènere masculí els noms que denoten objectes llargs, i són femenins els noms que denoten objectes rodons. I ja sé què estareu pensant aquells que encara confoneu el gènere amb sexe, però tot plegat no deixen de ser apreciacions arbitràries i culturals un cop més, perquè en la llengua *mian-min*, també de Papua Nova Guinea, tot i que llargària s’associa al gènere masculí i els objectes arrodonits al gènere femení, com en *manambu*, els objectes grans tenen gènere femení i els petits masculí, just al contrari que en *manambu*.”[12]

A tall de conclusió...

Deixeu tranquil·la la llengua que, prou problemes té. No us inventeu nous prejudicis sobre les diferents i diverses formes

de comunicar-nos que tenim els humans. No feu com Carles V que deia que l’espanyol serveix per parlar amb Déu, l’italià amb les dones, el francès amb els soldats i l’alemany amb el cavall. No feu com Bertrand Barère de Vieuzac, que va inspirar un informe a favor de la imposició del francès a la França postrevolucionària (“El federalisme i la superstició parlen baix

bretó; l’emigració i l’odi a la República parlen alemany; la contrarevolució parla italià, i el fanatisme parla basc”). No feu com en Vargas Llosa que parlava de la “intel·ligència del francès i del “bronco vigor de la llengua castellana”. [13]

Si us plau (o sisplau, si ho preferiu)... Deixeu les llengües, deixeu el català, en pau.

[1] <https://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/2008527-la-matria-de-totis.html>

[2] Valls, David. “Les llengües de l’Anaconda”. Viena Edicions 2018

[3] <https://ojs.uv.es/index.php/caplletra/article/view/4466/4213>

[4] <https://www.ccma.cat/tv3/el-llenguado/fins-a-quin-punt-i-de-quina-manera-el-feminisme-ha-transformat-el-llenguatge/noticia/2994871/>

[5] <http://www.lllf.uam.es/clg8/actas/pdf/paperCLG60.pdf>

[6] Valls, David. “Les llengües de l’Anaconda”. Viena Edicions 2018

[7] <https://ojs.uv.es/index.php/caplletra/article/view/4466/4213>

[8] <https://www.ccma.cat/tv3/el-llenguado/fins-a-quin-punt-i-de-quina-manera-el-feminisme-ha-transformat-el-llenguatge/noticia/2994871/>

[9] <https://www.dbalears.cat/opinio/opinio/2020/03/07/336723/femeni-generic-invisibilitzacio-les-dones.html>

[10] <https://ojs.uv.es/index.php/caplletra/article/view/4466/4213>

[11] Valls, David. “Les llengües de l’Anaconda”. Viena Edicions 2018

[12] Íd.

[13] Junyent, Carme. Comellas, Pere. “Els colors de la neu. La llengua, les persones, el món.” Editorial EUMO

L'Escola Príncep de Viana de Lleida introdueix el català a les famílies amb l'ajuda del *Xerrem Junts* i la gent jove

No és una escola de màxima complexitat, sinó de "màximes oportunitats", ens remarquen des del centre escolar. L'Escola Príncep de Viana de Lleida, és una primera parada on van a parar molts nens i nenes que arriben per primer cop a la ciutat (o, si més no, els seus pares). Hi ha alumnes de moltes nacionalitats diferents i per a la direcció del centre aquesta diversitat cultural suposa una gran riquesa. No obstant això, comunicar-se en català amb les famílies era un repte pendent.

Meritxell Bayarri

Des del mes d'abril d'aquest 2023, s'està començant a revertir la situació amb la introducció dels grups de conversa "Xerrem Junts" de la CAL (Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana). Actualment, aquestes sessions compten amb una vintena de xerraires, que comencen a comunicar-se en català gràcies a la dedicació d'unes guies molt especials: les exalumnes de l'escola.

Són les tres de la tarda del segon dimecres de novembre i a l'escola Príncep de Viana de Lleida un alumne es troba pels passadissos la Noelia Turmo, l'educadora social del centre. "Què vindrà avui la meva mare a classe de català?", li pregunta, i ella respon que sí amb un ampli somriure. Des

d'aquest mes de novembre no són poques les vegades que els nens i nenes de l'escola s'han interessat pel desenvolupament de les sessions de català de les seves mares. Tenen curiositat, en veure que els seus referents també s'esforcen per aprendre i créixer. "Jo sempre dic: nosaltres no eduquem pel que diem, sinó pel que fem i amb aquesta formació les mares li estan donant un valor afegit a la llengua i a l'escola, a l'aprenentatge, al respecte i a l'esforç...", explica Noelia Turmo.

Precisament, "classe", tal com diuen els nens, no seria la paraula més correcta per descriure aquestes sessions de conversa. En realitat són trobades setmanals en les quals, aplicant la metodologia del projec-

CAL / Xerrem

te Xerrem Junts de la CAL (Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana) s'anima les famílies del centre a parlar català. En paraules de Turmo, aquest “és un espai que cada setmana esperem: riem molt i xerrem de diferents coses, l'única diferència amb la resta de trobades és que ho fem en català”. Turmo ho diu en primera persona per remarcar que amb el projecte Xerrem Junts “aprèn tothom”, tant les persones que participen en les converses com a catalanoparlants com les que no ho són i volen començar a ser-ho.

De moment, aquest curs 2023 – 2024, el grup de xerraires de l'escola Príncep de Viana està compost exclusivament per mares. En són una vintena i la majoria d'elles provenen d'Algèria i el Marroc i de països ubicats a l'est d'Europa. Davant la pregunta què els motiva per voler parlar català, ho tenen clar: “si el català és l'idioma original de Catalunya, s'ha d'aprendre”. A la vegada, també els interessa conèixer aquesta llengua per poder ajudar

els seus fills amb els deures i poder-se comunicar amb els professors.

El passat mes d'abril, quan els van presentar per primera vegada el projecte, el que més els va agradar és que fos tan dinàmic. “En els cursos de català que havíem fet fins llavors, només escoltàvem i acabaven amb més de la meitat de les alumnes desapuntades”, explica una de les participants que prefereix no dir el seu nom. “Aquí aprenem de veritat perquè practiquem. Sense parlar, un idioma no s'aprèn”, afegeix una altra.

Des de la Direcció ja s'han començat a notar canvis, sobretot perquè les xerraires es dirigeixen a l'equip del centre dient bon dia i bona tarda. “Creiem que les mares han respost, li estan veient el bon ús a aquest programa”, afirma el director, Jordi Vidal, que afegeix que com a escola, el que es vol transmetre a les famílies és la idea que cal saber una mica de català. De fet, els professors del centre posen les

notes en aquest idioma i les acompanyen d'un codi QR per a qui les vulgui traduir. D'altra banda, en les reunions de les famílies es fan equilibris: sense perdre de vista la llengua catalana, quan cal es fa arribar el missatge amb l'ajuda del castellà perquè aquest sigui més clar i entenedor.

Feia molt de temps que a l'escola Príncep de Viana volien alguna eina perquè els pares i les mares parlessin més català. “Vèiem que pel nostre context de barri feia falta alguna cosa”, explica Vidal fent referència al barri de Nogueroles-Estació-Segre de Lleida, on viuen moltes famílies novingudes i que, per tant, no tenen el català com a llengua habitual. “Des del centre vam començar diferents programes que no acabaven de quadrar per diferents motius. A més, l'arribada de la pandèmia ens ho va trencar tot, encara que al mateix temps ens va apropar més”. Vidal assenyala que va ser arran d'aquesta situació que es va crear un grup estable de mares i pares més actiu amb l'escola

i que va ser a partir d'ells que va sorgir la demanda de voler aprendre més català. “Va ser llavors quan ens van presentar el programa del Xerrem Junts i vam decidir provar-lo”.

Una de les particularitats del projecte, en la seva aplicació a l'Escola Príncep de Viana, és que els guies voluntaris que s'encarreguen de portar els grups de conversa no són persones majors d'edat, sinó joves que hi havien estudiat anteriorment. “Com que tenim la sort de tenir exalumnes molt ben formats i que estimen molt l'escola, hem pogut trobar alumnat de tercer i quart d'ESO i primer de Batxillerat que només preguntar-los si volien venir a ajudar les mares a parlar català, es van apuntar a la primera”. Vidal afegeix que això és una satisfacció per a l'escola: “veiem que tota la feina que fem aquí, dia a dia, dona fruits”.

Ara bé, no és gens habitual que siguin joves estudiants els que s'encarreguin de formar els nous xerraires de català. Així ho remarca Saoka Kingolo, uns dels coordinadors del projecte Xerrem Junts de la CAL, encarregat d'implementar aquests grups de conversa i la seva metodologia en centres i entitats d'arreu del país. Aquesta, doncs, és una de les particularitats de l'Escola Príncep de Viana. Una fórmula que s'ha pogut aconseguir gràcies a l'educadora social del centre, Noelia Turmo, i també als educadors del Pla Educatiu d'Entorn (PEE) de Lleida, que s'encarreguen de fer un acompanyament als infants i als joves de les famílies novvingudes al llarg de les diferents etapes educatives i que en aquest cas han fet d'enllaç amb les futures guies.

“En aquests moments, cada setmana estan venint entre quatre i cinc exalumnes a ensenyar a parlar català a les mares”, explica Kingolo, que en destaca el compromís, la dedicació i la paciència. Totes elles, abans de tot, van rebre una petita formació per aprendre a utilitzar el material que pro-

porciona la CAL. Uns recursos que Kingolo descriu com un “rebot”, ja que estan dividits per temes i tipologies i es poden anar emprant a mesura que ho marqui la conversa. Així i tot, com sempre remarca aquest promotor de la CAL, “la clau del Xerrem Junts és la col·loquialitat, que trenca amb el mur del formalisme”.

Són dos quarts de cinc de la tarda i sona el timbre que marca el final de la jornada es-

colar. El mateix alumne que li ha preguntat a la Noelia si avui vindria la seva mare a “classe” de català, es troba amb la seva progenitora. De seguida li demana que li expliqui com li ha anat la sessió d'avui. “Hem treballat els números”, li respon, i ajuntant les mans pels canells formant una espècie de boca, li ensenya un petit truc per recordar-se de dir quaranta amb la vocal més oberta, la a, en lloc de quaranta.

Es deia Marie Smith Jones i tenia 89 anys. La seva família la descrivia com una dona petita, que fumava com un carreter i que era extremadament independent. L'any 2008, va morir a casa seva, mentre dormia, i amb ella va morir definitivament la seva llengua: l'eyak.

Jaume Marfany
Director de l'Esclatxa

Dedlejar o morir

Marie Smith Jones havia nascut l'any 1918. Havia estat la cap de la seva –ja minsa– tribu, al capdavant de la qual s'havia enfrontat contra les grans empreses multinacionals que es dedicaven a la tala indiscriminada de boscos al seu territori. Durant anys, Marie Smith va lluitar incansablement per preservar la seva llengua i va voler deixar un registre escrit de l'idioma per tal que les generacions futures poguessin reviure'l. Va col·laborar amb la Universitat d'Alaska per tal de deixar un diccionari d'eyak.

Smith Jones, però, passarà a la història per haver estat l'última parlant de la llengua eyak. A causa de la mort dels seus parlants nadius, l'eyak es va convertir en un símbol en la lluita contra l'extinció de les llengües. Smith afirmava en una entrevista l'any 2002: «És horrible quedar-se sola.»

Marie Smith, a més, era filla de Scar, últim cap dels eyak; per tant, ella era la successora i la cap de la tribu índia. Els eyak pertanyien al grup na-dené, que s'anomenaven Unalakmiut. El seu nom prové de l'inuit chugach iiyaraq, que vol dir coll, per la forma de llac que té la part del riu on vivien. Vivien a la costa del sud del Pacífic a Alaska, entre la desembocadura del riu Cooper i les muntanyes Saint Elies. Els supervivents actuals viuen al freu Prince William (Alaska).

L'evolució demogràfica dels eyak té referències sobretot del segle XX; d'anteriors n'hi ha ben poques. D'aquesta manera, segons un estudi fet l'any 1954, es calcula que els eyak ja eren només uns 200 individus. En un altre estudi, el 1980 se'n va fer un recompte d'uns 300.

Els eyak vivien de la pesca del salmó i de recollir musclos. Culturalment, tenien moltes influències dels inuit, per una banda, dels tlingit, per una altra, i dels ahtena i tanaina, per una altra. Es trobaven dins l'àrea cultural del nord-oest, amb influència esquimal.

Gairebé oblidats pels blancs, foren descoberts el 1930 per Federica de Laguna i investigats per ella i pel danès Kaj Birket-Smith, autor del llibre *The eyak indians*

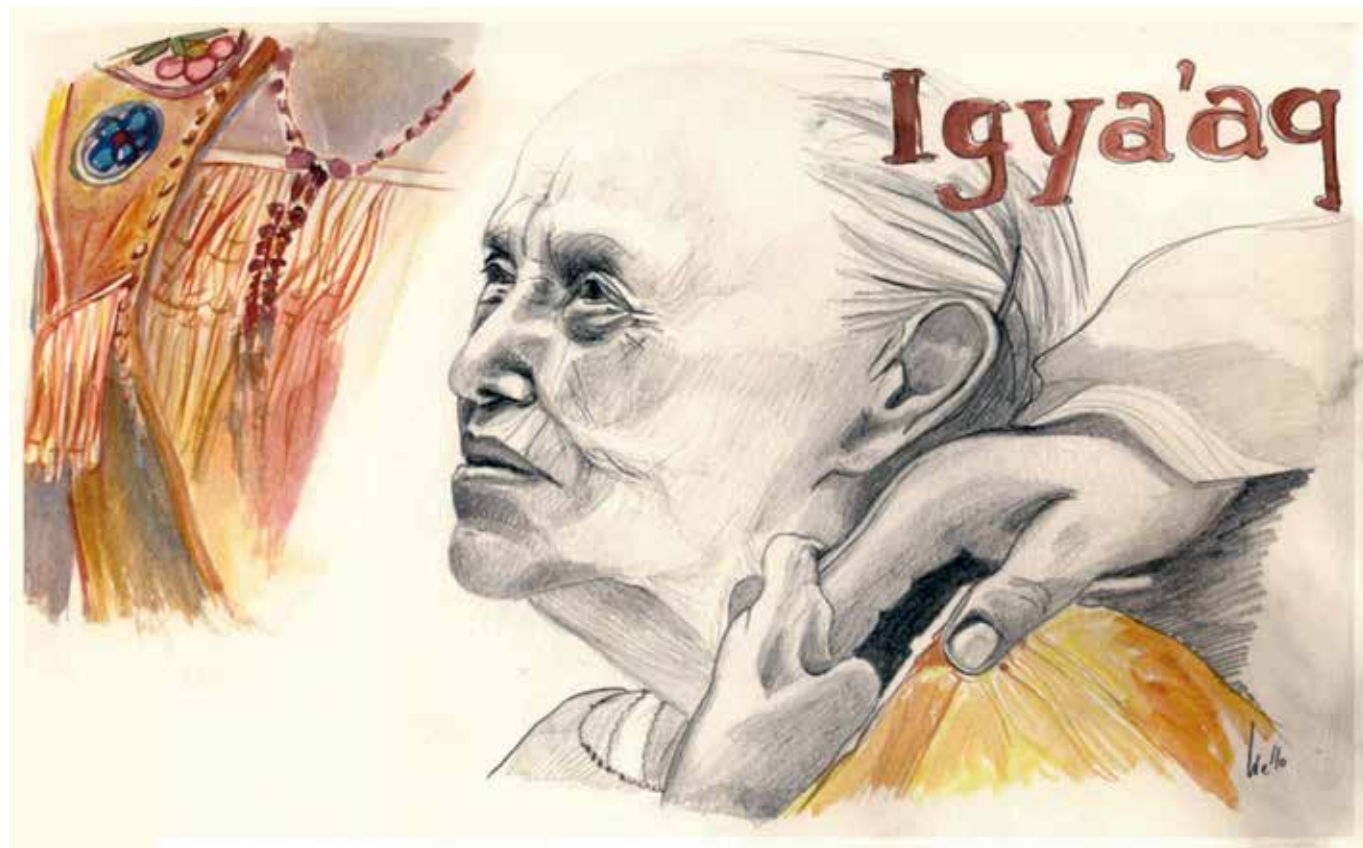
Racó de pensament

of the Cooper river delta, Alaska (1938). Víctimes del genocidi i de l'aculturació, aquests dos investigadors només van poder trobar 38 individus capaços de parlar la seva llengua.

El 1961, un altre estudiós, Robert Austerlitz, va contactar amb els tres últims parlants de la llengua: Anna Nelson Harry de Yakutat, Lena Nacktan de Cordova, Minnie Stevens, i Marie Smith, que havien estat informants de Laguna.

El 1965 també van ser visitats per Krauss, que va publicar el 1970 un Eyak dictionary de 4.000 pàgines i 10.000 termes traduïts a l'anglès, així com Eyak texts, sobre el seu folklore i llegendes.

Alfred Bosch escrivia el 2009 un article al diari AVUI, i referint-se a la desaparició de l'eyak deia: "Però us van imposar l'anglès, no vau transmetre l'idioma matern (tu tampoc als teus nou fills) i, a poc a poc, et vas anar quedant sola. Els últims cinc anys no tenies ningú amb qui enraonar del temps o de la vida en el teu accent antic. Diuen que captaves la grandesa i la misèria de la situació. Fumaves compulsivament i insisties a conservar la memòria a través dels lingüistes. Això ha fet de l'eyak un cas insòlit dels idiomes extingits, perquè tu has permès compilar-ne un diccionari prou complet. De moment, tot plegat serà cosa de museu, i no tinc clar si això serà millor o pitjor que l'oblit. El cas és que la ciència no ha rescatat el teu eyak, que ha passat a engruixir la nòmina de 20 o 30 idiomes desapareguts a l'any. La lliçó és clara per a qui la vulgui aprendre; ni la gramàtica, ni la política, ni la simpatia universal salvaran cap idioma."

Racó de Cultura

El 10 de novembre passat es van complir 32 anys de la mort de l'escriptora i periodista Montserrat Roig, una figura cabdal de la lluita antifranquista i pels drets de la dona.

Marc Bega

Montserrat Roig. *El*

Montserrat Roig va ser una gran escriptora: contes, novel·les, que va anar alternant amb reportatges i articles periodístics. Va escriure dos rigorosos treballs documentals. El primer, el 1977, *Els catalans als camps nazis*, que aporta dades inèdites sobre l'Holocaust. El segon, del 1986, *L'agulla daurada*, un ampli reportatge sobre el setge de Leningrad durant la Segona Guerra Mundial.

El 1990, un any abans de la seva mort, va escriure un recull de contes que va titular *El cant de la joventut*, un recull de vuit narracions sobre la joventut perduda, el sexe, la memòria i l'oblit. Fa ja temps, em vaig dedicar a escriure una petita anàlisi d'aquest llibre des d'una perspectiva una mica diferent del que és habitual.

El cant de la joventut

El cant de la joventut és el conte que dona títol al volum, publicat l'any 1990, en què s'apleguen un total de vuit narracions curtes en les quals predomina un sentiment melangiós i d'enyorança. Els records de la joventut perduda, l'enyor dels sentiments de desig i passió i l'actitud davant la mort són el tema principal del conte que enceta el recull.

El vocabulari que Montserrat Roig utilitza per construir la narració *El cant de la joventut* és d'una riquesa lèxica considerable i manté una estreta relació amb diferents camps semàntics que s'identifiquen plenament amb el tema central del conte. És, des del punt de vista de la poètica, un vocabulari carregat de simbolisme. Cap mot no hi apareix perquè sí. Cada paraula, cada expressió té un lloc i un objectiu determinats. El llenguatge és el primer en ordre d'importància. La forma al servei del fons i viceversa. Mai un aforisme de Fuster podia reflectir tan bé aquesta idea: "*La distinció entre forma i contingut ha estat —i amb justícia— arraconada a la cambra dels mals endreços de la crítica.*"

El llenguatge del *Cant de la joventut* és poesia. La poesia que Joan Fuster descriu com: *Allò d'essencial de la poesia no prové del seu significat, del seu contingut, d'allò dit, sinó del seu ésser d'expressió, del seu dir.*

L'ésser humà

L'escriptora emprà 96 mots que s'inserten en el camp semàntic referit al cos humà. Efectivament, des de la paraula *cap* a la paraula *peus*, van apareixent subs-

cant de la joventut

tantius que es refereixen a diverses parts de l'ésser humà. *Cara, rostre, ulls, còrnia, parpelles, boca, orella, narius, clatell, cap, cervell...* N'hi ha que sorgeixen només una sola vegada, però d'altres són usats constantment i amb insistència. Així, el mot mà o el seu plural, mans, apareix disset vegades en el relat. La paraula *ull-ulls* la trobarem dotze vegades i encara una vegada més en un sentit figurat referit a un espai de cel blau. *Cos-cossos* hi surt deu vegades; *esquena* 8 i *parpelles* i *cor* 5.

La proliferació de mots relacionats amb el cos humà pren un sentit força important si ens fixem en el tema central del conte. Una dona està agonitzant en un llit de l'hospital. Un cos, un ésser humà que està arribant al final del seu cicle vital. Un cos humà que té por, que pateix i espera el moment clau i definitiu. Mentre, però, en un acte final de rebel·lia i d'enfrontament a la mort, retorna, a través del record, a una altra època i a un altre moment decisiu. El record d'una melodia perduda en el temps li fa reviure el despertar de la passió, el despertar del desig, en un cos jove, ple de vida. Dues veus. Dues melodies. Dos cants. El de l'inici i el del final. El de la vida i el de la mort. Ambdós centrats en el cos i la ment d'una dona i la seva existència.

Cos i vida

Inspiració... Respiració... La vida en un ésser humà. La vida d'un cos humà. L'escriptora ens marca el ritme de la vida i el ritme de la mort i ho fa a través dels mots amb què complementa els substantius o verbs que indiquen l'acció de respirar oxigen per continuar vivint. Fins a setze vegades l'autora es refereix a aquesta funció vital dels éssers vius. Així, el procés lent de la mort, el procés irreversible d'un cos que es va extingint ens el descriu com: *respiració feixuga, sorda; respiració ronca; inspiracions cada vegada més distanciades; inspiracions cada vegada més sordes...* I

també amb l'ús de la locució o la frase feta: *semblava el xiulet d'un tren cansat; un xiulet estrident; anava decandint com si el tren arribés al lloc...*

També aquí, però, les dues veus, els dos cants, les dues situacions semblen trobar-se en el sentit i en l'ús dels mots. Les ganes de viure, la lluita contra la mort, la joventut, la passió, el desig, també són representats per la respiració: *respirar amb un altre compàs; omplir els pulmons d'oxigen; deixar-lo anar amb suavitat, amb ritme; panteixava; inspirà amb força; tot fent una inspiració a cada síl·laba.*

Viure i morir

La mort hi és present i hi planeja, de manera constant, damunt el conte. El cant de la vellesa es troba impregnat amb el sentit del mot mort i, també, de la lluita sostinguda contra ell. També hi és present en el cant de la joventut, no en el sentit de la mort física, sinó en el sentit de la mort del desig, de la passió, de la fi d'un somni que no esdevé realitat. Expressions com: *la ranera de la mort; totes morien a la matinada, traslladades per morir-hi; unes morien de pressa; els agonitzants; no passaria de la matinada; els costa de morir; els qui oloren la mort...* Senyals identificatius d'un final que s'apropa, comparteixen línies amb: *sabia que estava viva; no penso dinyar-la; encara no m'he mort; li fa pena que encara no sigui al canyet; no em vull morir...* Que expressen la lluita que manté l'ésser humà contra el seu destí final.

Encara hi apareixen més expressions referides, si bé en sentit metafòric, a la mort. Sobretot aquelles que fan referència al *paravent*, el lloc final d'on ningú surt amb vida. Podem trobar l'expressió *paravent* quinze vegades en el text. D'aquestes quinze, la més significativa és

la forma darrere el paravent (el lloc de la mort) que hi apareix onze vegades.

Movent-nos encara en aquest camp semàntic de la mort i la vida, paga la pena destacar la forma –poètica– en què l'autora fa que la protagonista del relat expressi les ganes de viure, el desig de sentir-se viva: *sentir-se les parpelles damunt els ulls; obrir-los a poc a poc, comprovar que tot seguia al seu lloc; notar les parpelles que fre-gaven amb suavitat els ulls...*

Interessant, també, l'estreta relació que mantenen en tots dos cants, en les dues veus del conte, les paraules *família, papers, llit*. Aquests mots, posats en boca del metge, de la infermera o del capellà signifiquen i auguren el final, la mort física. Posades en boca del pare signifiquen també l'avançada d'una mort, la de la passió i el desig, la de la relació fugaç, però intensa que perdurarà per sempre.

POQUES SUBSCRIPCIONS

MOLTES SUBSCRIPCIONS

SOM MÉS FORTES QUE LA CENSURA

Defensem el català de les urpes de l'extrema dreta.
Fes un 2x1 en revistes en català. Una subscripció per a tu
i una per a una entitat dels Països Catalans.

noalacensura.cat